

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Ірини Геннадіївни Бухтіярової на дисертацію Сергія Сергійовича Гайдая на тему «Публічне адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів України», представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – Право

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження зумовлена тим, що земельні ресурси є одним із найважливіших природних та економічних ресурсів держави, що забезпечує функціонування аграрного сектору, продовольчу безпеку, екологічну стабільність та сталий розвиток суспільства. В Україні земля відповідно до Конституції визнається основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, а ефективне управління земельними ресурсами є важливим напрямом державної політики.

Актуальність дослідження публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів зумовлена сучасними трансформаційними процесами в Україні, зокрема реформуванням земельних відносин, відкриттям ринку земель сільськогосподарського призначення, розвитком децентралізації та передачею значної частини повноважень щодо управління землями територіальним громадам. У цих умовах виникає потреба у формуванні ефективних механізмів державного та місцевого управління, здатних забезпечити раціональне використання, відтворення та охорону земельних ресурсів.

Крім того, сучасний стан земельних ресурсів України характеризується низкою проблем, серед яких деградація ґрунтів, нераціональне використання земель, порушення екологічних вимог, недосконалість системи державного контролю та управління, а також недостатня ефективність організаційно-правових механізмів реалізації державної політики у цій сфері. Це зумовлює необхідність удосконалення системи публічного адміністрування та впровадження сучасних управлінських підходів до захисту земельних ресурсів.

Додаткову актуальність проблемі надають сучасні виклики, пов'язані з воєнним станом, відновленням економіки та необхідністю забезпечення

продовольчої безпеки держави. Ефективне врегулювання земельних відносин та належне управління земельними ресурсами в таких умовах має важливе значення не лише для аграрного сектору, а й для загальної національної безпеки та сталого розвитку країни.

Таким чином, необхідність удосконалення механізмів публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів, забезпечення ефективного державного контролю за їх використанням та охороною, а також формування сучасної системи управління земельними відносинами з урахуванням міжнародного досвіду зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у ґрунтовному правовому аналізі чинного адміністративного законодавства, процедур та інституційних механізмів, що регулюють формування ефективної системи публічного управління у сфері захисту та відновлення земельних ресурсів, удосконалення нормативно-правового забезпечення, впровадження сучасних механізмів моніторингу, рекультивації та екологічного контролю. Необхідність наукового обґрунтування підходів до відновлення земель, адаптації національної політики до міжнародних стандартів сталого розвитку та інтеграції екологічних пріоритетів у процес повоєнної відбудови держави зумовлює визначальну теоретичну й практичну значущість обраної теми дисертаційного дослідження.

З огляду на це, обрана С.С. Гайдаєм тема дисертаційного дослідження «Публічне адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів України» є досить актуальною, оскільки присвячена важливим питанням сьогодення щодо формування ефективної системи публічного управління у сфері захисту та відновлення земельних ресурсів. Крім того, варто додати, що представлена на рецензування тема, незважаючи на її актуальність, взагалі не була предметом окремого дослідження, а розглядалася фрагментарно, у межах формулювання захисту водних, земельних надр, повітряного простору тощо. Таким чином, дисертація С.С. Гайдая є одним з перших комплексних досліджень з питань публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів в Україні.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Науковий рівень і публікації здобувача на підставі аналізу та порівняння між собою за змістами є взаємовідповідними та відображають зміст і сутність однієї наукової проблематики, що безперечно свідчить про глибоке й ґрунтовне опрацювання теми, її об'єкта й предмета. Вступ характеризується високим рівнем аргументації щодо необхідності опрацювання основних структурних елементів дисертації, вказується їх взаємопов'язаність та компліментарність одне відносно одного, аналіз змісту, висновків до кожного розділу та загальних висновків до роботи свідчить про правильність вибору інструментарію наукового дослідження, його влучність та можливість викладу шляхів розв'язання основних проблем саме завдяки високому науковому рівню відповідної дисертаційної праці.

Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковано в десяти наукових працях, серед яких три статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, сім тез наукових доповідей на науково-практичних заходах.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Низка положень, висновків, пропозицій і рекомендацій, що викладені в дисертаційному дослідженні С.С. Гайдая, отримано вперше або суттєво вдосконалено. Вони мають достатній ступінь наукової новизни. Наукова новизна отриманих результатів впливає з актуальності теми дослідження. Вона полягає також у тому, що сама кваліфікаційна наукова праця присвячена актуальним і малодослідженим публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів та їх відновлення в Україні. Так, здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове розв'язання наукового завдання, що полягає у виробленні ефективної системи публічного управління у сфері захисту та відновлення земельних ресурсів.

Вперше сформульовано періоди становлення та розвитку сфери захисту земельних ресурсів, визначено поняття «державна політика у сфері захисту земельних ресурсів», «публічне адміністрування у сфері захисту земельних

ресурсів», «механізм публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів». З метою вдосконалення механізму публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів, запропоновано зміни та доповнення до нормативно-правових актів, які врегульовують охорону та захист земельних ресурсів в Україні, а саме: Закону України «Про охорону земель», Земельного кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення.

У роботі обґрунтовано нагальну потребу в удосконаленні системи публічного управління у сфері захисту та відновлення земельних ресурсів крізь призму викликів сьогодення.

У дисертаційному дослідженні сформульовано низку положень, що мають важливе значення для науки адміністративного права та діяльності Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України.

Таким чином, дисертаційне дослідження С.С. Гайдая здійснене на високому теоретичному та методологічному рівнях. Висновки, положення, рекомендації та пропозиції дисертації, відповідають вимогам Положення на здобуття ступеня доктора філософії, є обґрунтованими та логічними, мають достатній ступінь наукової новизни і практичне значення.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість положень, висновків, рекомендацій і пропозицій дисертаційного дослідження С.С. Гайдая не викликають жодних сумнівів. Вони логічно слідують із тексту дисертаційного дослідження та базуються на власних судженнях автора, зібраних матеріалах, їх аналізі та узагальненні. Пропозиції, запропоновані дисертантом, стосовно вдосконалення публічного управління у сфері захисту та відновлення земельних ресурсів України мають важливе теоретичне та практичне значення.

Дисертаційне дослідження узгоджується з основними положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII; Всеєвропейської Стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, прийнятої від 23 жовтня 1995 року; Конвенції про охорону біологічного різноманіття від 1992 року,

ратифікованої Україною від 29 листопада 1994 року; Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 р. № 1363-р; Стратегії державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженої Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII; Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 червня 2025 року № 625-р; Операційного плану реалізації Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 року № 1363-р; Національного плану з охорони навколишнього природного середовища до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 року № 443-р; Національного плану дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 року № 271-р (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 1299 від 09 грудня 2021 року). Отже, дисертаційна робота спрямована на комплексне вивчення та впровадження механізмів державної екологічної політики в контексті національного та європейського законодавства, що забезпечує реалізацію стратегічних пріоритетів України у сфері захисту земельних ресурсів до 2030 року. Роботу підготовлено відповідно до Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ від 21 травня 2024 року № 326. Тема дисертації затверджена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 26 вересня 2023 року (протокол № 20).

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Результати наукового пошуку, що виносяться на захист, отримані завдяки застосуванню комплексу

загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема діалектичний, історико-правовий, структурно-функціональний, порівняльно-правовий, структурно-логічний, статистичний та документального аналізу, моделювання тощо.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить комплекс загальних і спеціальних методів наукового пізнання, який дозволив ефективно досягти визначених цілей, вирішити поставлені завдання, а також обґрунтувати отримані результати, висновки та практичні рекомендації щодо дослідження публічного адміністрування у сфері охорони та захисту земельних ресурсів.

Автор зазначає, що обрана методологія й відповідний концептуальний підхід, з урахуванням окреслених завдань і мети дослідження, амбітних цілей щодо розв'язання основних наукових завдань дозволили фундаментально підійти до питання тлумачення загально-правових і спеціальних категорій, окреслити всі необхідні елементи юридичних явищ і підкреслити не лише актуальність відповідної теми та виокремити й загострити увагу читача на найбільш проблемних питаннях, а й запропонувати ймовірні шляхи їх розв'язання найбільш ефективними інструментами.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Теоретичне значення положень дисертаційного дослідження полягає в тому, що воно містить новітні визначення основних понять, термінів і явищ, що безпосередньо стосуються публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів України, а й з огляду на необхідність подальшого вдосконалення відповідних засад в межах науки адміністративного права. Сформульовані в дисертаційному дослідженні положення, висновки, рекомендації та пропозиції впроваджено та може бути використано в:

– у науковій діяльності – для подальшого наукового опрацювання теоретико-прикладних проблем із публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів (акт Національної академії внутрішніх справ від 24 червня 2025 року № 112-НД);

– практичній діяльності – для вдосконалення публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів;

– в освітньому процесі – при підготовці та проведенні лекційних, семінарських і практичних занять зі здобувачами вищої освіти із дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Земельне право», «Екологічне право» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 24 червня 2025 року № 114-ОК).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація написана українською мовою, відповідає вимогам, що висувуються до підготовки такого виду робіт. Складається з анотації, вступу, трьох розділів, що охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 253 сторінки, із них основний текст дисертації – 204 сторінки. Список використаних джерел розміщено на 28 сторінках і налічує 258 найменувань.

Анотація у стислій формі містить основні тези дисертаційного дослідження, викладена українською та англійською мовами.

Розділ 1 «Захист земельних ресурсів України, як об'єкт правового дослідження» складається з трьох підрозділів:

Підрозділ 1.1. «Генезис становлення та розвитку сфери захисту земельних ресурсів», присвячено ґрунтовному дослідженню генезису земельних ресурсів України. Сформульовано періоди становлення та розвитку сфери захисту земельних ресурсів та запропоновано основні особливості визначених періодів.

Підрозділ 1.2. «Особливості та принципи державної політики щодо захисту земельних ресурсів», в якому визначено та охарактеризовано природу, особливості та принципи державної політики щодо захисту земельних ресурсів України. Запропоновано визначення державної політики у сфері захисту земельних ресурсів України, визначено її принципи та їх класифікація.

Підрозділ 1.3. «Поняття та особливості публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів», спрямований на визначення поняття «публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів в Україні» Сформовано та охарактеризовано особливості та сутність публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів в Україні.

Розділ 2 «Механізм публічного адміністрування у сфері захисту земельних

ресурсів в Україні» складається з трьох підрозділів:

Підрозділ 2.1. «Поняття та елементи механізму публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів», присвячений дослідженню та визначенню механізму публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів України. Виокремлено ключові елементи механізму публічного адміністрування у сфері охорони земельних ресурсів, зокрема: система нормативно-правових актів; публічна адміністрація, що наділена владними повноваженнями у сфері охорони земельних ресурсів; фінансово-економічні інструменти; інформаційні та технологічні засоби; адміністративні процедури.

Підрозділ 2.2. «Нормативно-правове адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів», в якому надано детальну характеристику нормативно-правових актів регулювання публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів України та їх класифікацію. Надано пропозиції для розвитку конкретних ініціатив та програм з метою забезпечення ефективної системи публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів України. Запропоновано зміни та доповнення чинного законодавства у сфері захисту земельних ресурсів України.

Підрозділ 2.3. «Публічна адміністрація як суб'єкт адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів» спрямований на визначення поняття «публічної адміністрації у сфері захисту земельних ресурсів в Україні». Виокремлено основні ознаки публічної адміністрації у сфері охорони земельних ресурсів, зокрема: наявність комплексної та багаторівневої структури органів; забезпечення виконання законодавства у сфері охорони земельних ресурсів; здійснення контролю за дотриманням вимог щодо охорони земельних ресурсів; координація та взаємодія між різними органами влади у сфері земельних ресурсів; відкритість у процесі ухвалення рішень і контроль за їх виконанням; реалізація політики, яка охоплюють не лише землеволодіння та землекористування, але й моніторинг екологічного стану, відновлення земель після забруднення або деградації.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів в Україні» складається з двох підрозділів:

Підрозділ 3.1. «Міжнародний досвід щодо публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів», в межах якого проаналізовано міжнародний досвід адміністрування земельних ресурсів, зокрема країн Європейського Союзу, який свідчить про визнання земельних ресурсів як національного багатства. Визначено, що для вітчизняної практики необхідне посилення регуляторних механізмів, які б стимулювали ефективне сільськогосподарське виробництво та зберігали екологічний баланс поєднано із завершенням процесів децентралізації управління землями та створенням прозорих інституцій для розпорядження державним фондом.

Підрозділ 3.2. «Ефективність публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів», присвячений виокремленню основних напрямів вдосконалення публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження С.С. Гайдая на тему «Публічне адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів України» доречно використовувати для підвищення рівня правової культури та правосвідомості публічної адміністрації в сфері захисту земельних ресурсів та суб'єктів землекористування; в освітньому процесі закладів вищої освіти, науково-дослідних розробках наукових установ, при підготовці наукових праць, плануванні досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. У цілому позитивно оцінюючи кваліфікаційну наукову працю, необхідно звернути увагу на окремі дискусійні питання, що потребують додаткової аргументації, пояснень у ході публічного захисту або спрямовані на їх врахування в подальшій науковій роботі, зокрема:

1. Автор у підрозділі 2.1 дисертації ґрунтовно досліджує поняття та елементи механізму публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів. Запропоновано власне визначення поняття та елементи механізму

публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів. Надалі автор виокремлює адміністративну процедуру одним із важливих елементів механізму публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів. Разом з тим, у роботі не достатньо висвітлено в чому полягає важливість адміністративної процедури?

2. У 3 розділі автор досліджує міжнародний досвід щодо публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів. Вами обрано достатня кількість країн для дослідження, в свою чергу для удосконалення публічного адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів України Ви пропонуєте країни Західної Європи. Поясніть чому?

Разом з тим, наведені вище зауваження та пропозиції в основному мають дискусійний характер і слугують підставою для плідної та конструктивної наукової дискусії під час публічного захисту дисертаційної роботи й не впливають на високу наукову цінність дисертаційного дослідження. За своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та практичною значущістю отриманих результатів робота є суттєвим внеском у науку філософію права.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час рецензування дисертаційного дослідження й опрацювання наукових публікацій С.С. Гайдая фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація є оригінальною, самостійно виконаною працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Сергія Сергійовича Гайдая на тему «Публічне адміністрування у сфері захисту земельних ресурсів України», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним і завершеним науковим дослідженням.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих дисертантом результатів, дисертація відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України

від 23 серпня 2016 р. № 261, Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40 і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Гайдай Сергій Сергійович — на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право зі спеціальності 081 – Право.

Рецензент:

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту

права та психології

Національної академії внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

Ірина БУХТІЯРОВА

Прийнято до захисту
 дисертації І. Гайдай
 вченою радою
 спеціалізованої вченої ради
 для присудження ступеня
 доктора філософії
 з галузі знань 08 – Право
 зі спеціальності 081 – Право

